

Hoe is het gesteld met de Waalse welzijnssector? Kampt men er met dezelfde problemen als in Vlaanderen? En zo ja, kiest men voor dezelfde oplossingen of net voor heel andere? Zijn er wachtlijsten in de gehandicaptenzorg? Kreunt de Waalse kinderopvang ook onder een te grote vraag? Hoe wil men de vergrijzing opvangen in de ouderenzorg? Weliswaar trok door het Waalse land en kwam terug met een opmerkelijke vierdelige reportage. In dit nummer van Weliswaar: deel 2.

In het tweede deel over welzijn in Wallonië richten we ons specifiek op de zorgsector. Hoe zit het met het gehandicaptenbeleid van onze zuiderburen? Ondervindt de ouderenzorg dezelfde problemen als in Vlaanderen? En hoe is de kinderopvang georganiseerd?

“Mentaliteitsverandering is noodzakelijk”

Het AWIPH (Agence Wallonne pour l'Intégration des Personnes Handicapées) coördineert, adviseert en financiert alle Waalse instellingen voor de opvang van personen met een handicap. Van bij de oprichting in 1995 was het de bedoeling zowel de sociale als de professionele integratie van mensen met een handicap te verbeteren, met autonomie als sleutelwoord.

“De professionele integratie van gehandicapten zit in de lift”, zegt Nathalie Vanderniepen, hoofd van de communicatie van het AWIPH. Volgens haar werden nog nooit zoveel inspanningen gedaan om gehandicapten een plaats op de arbeidsmarkt te geven. Quota, sensibilisatiecampagnes, premies: het houdt niet op. Maar het AWIPH beseft ook dat een totale integratie, zonder discriminatie en vooroordelen, nog lang op zich kan laten wachten en dat die er misschien ook nooit zal komen. “Het blijft vooral moeilijk om het grote publiek mee te krijgen. Die premies zijn een prima initiatief, maar zonder sensibilisatie van het merendeel van de bevolking zal er niet veel veranderen”, zegt ze. “Daarom proberen we met verschillende initiatieven mensen bewust te maken van de problematiek. We maken hen duidelijk dat ook zij kunnen meewerken aan het bestrijden van discriminatie op de werkvloer.” De Walen leerden het AWIPH vooral kennen door filmpjes op de RTBF en lokale zenders. Voor het tienjarige bestaan van

“Het zou ideaal zijn mochten we niet bestaan.”

de organisatie werd in 2005 een film gemaakt die op de commerciële zender RTL te zien was. Ondertussen werd ook in bijna alle Waalse gemeentes campagne gevoerd. “Daar spreken we met mensen van het OCMW, met gemeenteambtenaren of met directeurs van instellingen voor mensen met een handicap”, zegt Vanderniepen. “Een zeer arbeidsintensieve bezigheid die niet altijd vruchten afwerkt.” De initiatieven van het AWIPH worden gesteund door het FOREM (de Waalse dienst voor arbeidsbemiddeling) en door verschillende interimbureaus. “Zo laten we zien dat een

handicap niet noodzakelijk een belemmering is voor tewerkstelling. Het is de bedoeling dat er een mentaliteitsverandering komt tegenover mensen met een handicap. En dat gebeurt natuurlijk niet van de ene dag op de andere.”

Niet meteen naar het AWIPH

In de zoektocht naar werk wil het AWIPH een onontbeerlijke schakel zijn, maar een persoon met een handicap moet niet noodzakelijk eerst bij hen aankloppen. “Het eerste wat ze moeten doen is contact opnemen met het FOREM. Pas wanneer daar

geen oplossing gevonden wordt, zullen wij helpen. Wij komen in actie als de handicap te zwaar is, de vooroordelen te sterk of als de persoon te veel moeilijkheden ondervindt en begeleiding nodig heeft”, zegt Vanderniepen. “Op die manier kunnen we

van kracht. Als gevolg van die wet legde de Belgische overheid tewerkstellingsquota op aan de openbare instellingen. “Die quota zijn met hun 2,5% te laag. Ze worden nauwelijks gerespecteerd en van een sanctiëring is zelden sprake. Een instel-

ling die geen personen met een handicap in dienst neemt, of te weinig, zal daar geen nadelige gevolgen van ondervinden.” Het AWIPH publiceerde onlangs een rapport waarin stond dat van alle Waalse ministeries en openbare instellingen er slechts twee zijn die de quota respecteren of soms zelfs overstijgen: het AWIPH en het psychiatrisch ziekenhuis ‘Les Maronniers’ in Doornik. Alle andere instellingen scoorden zwak tot zeer zwak. “Het is hier zeker niet zoals in Frankrijk, waar de quota ook voor privé-

deel 2: Zorg in Wallonië

ons concentreren op de mensen die ons echt nodig hebben.” Dat betekent niet dat het AWIPH voor de andere gehandicapten niets doet. De organisatie ondertekende onlangs een beheersovereenkomst met de Waalse overheid, waarin beide partijen het zogenaamde principe van de ‘transversaliteit’ toepassen. “De verschillende beleidstakken moeten samenwerken. Er moet een huisvestingsbeleid en een tewerkstellingsbeleid komen dat een gehandicaptenbeleid opneemt in haar takenpakket. Daarmee willen we duidelijk maken dat een handicap een kenmerk is dat in elk beleid een plaats moet krijgen.”

Begin van de jaren zestig werd de wet op de sociale reclasering van mindervaliden

“Kunst is een perfect integratiemiddel”

Pierre Craenhals, Frédéric Hendboeg, Dimitri Pietquin en Thierry De Geyter zijn geen onbekenden in Europese artistieke kringen. Ze exposeerden al in Stockholm, Londen, Parijs en New York. Dat op zich is al niet alledaags, maar het wordt pas uitzonderlijk als je weet dat Jean en kompanen samenwonen in La Maisonnée, een instelling voor mentaal gehandicapten in Haut-Ittre, een dorpje in de buurt van Nijvel.

“We vertrekken altijd vanuit de vraag: wat kán je?” zegt directeur *Jean-Luc Wasmes*. Zelf begon hij ook als kunstenaar. Na een omweg in de fotografie begon hij artistieke ateliers voor mensen met een geestelijke handicap te organiseren. Dat ging niet zonder vooroordelen: “De eerste keer dat ik het werk van een gehandicapte liet zien was tijdens mijn eigen tentoonstelling. De artiest was op dat ogenblik in het buitenland en kon dus niet aanwezig zijn bij de besprekingen vooraf. Maar de organisatoren van de tentoonstelling vonden zijn werk prachtig. Het was pas op de vernissage dat ik de ontstemde gezichten zag. Ze hadden gezien dat mijn vriend een handicap had en dat paste niet in het plaatje. Daarna was ik er nog meer dan ooit van overtuigd dat ik mentaal gehandicapten op hun artistieke levensweg wilde begeleiden.”

Eigen wil

Voor Wasmes is het belangrijk dat de gehandicapte zélf naar La Maisonnée wil komen. “Als we merken dat het eigenlijk de ouders zijn die er op aandringen, zonder rekening te houden met de wil van hun kind, dan weigeren we. De gehandicapte moet zélf een aanvraag indienen om er te komen wonen.” Daarna krijgen ze een meter of een peter toegewezen. Alle mede-

werkers zijn op die manier verantwoordelijk voor één of twee personen en stellen samen met hen persoonlijke projecten op. “Dat is belangrijk omdat de gehandicapte tegen de meter of peter dingen vertelt die hij tegen ons misschien niet zou vertellen. Zo kunnen we beter inschatten hoe ze zich voelen en kunnen we bepaalde houdingen of uitlatingen beter begrijpen”, zegt Wasmes. Dat was ook één van de redenen om koppels toe te laten. “De seksualiteit van mentaal gehandicapten is een controversieel onderwerp. Lange tijd waren het ofwel mensen die hun lichamelijke driften niet onder controle konden houden, ofwel waren ze zogezegd niet in staat om hun seksualiteit te beleven. Men leerde mentaal gehandicapten nooit omgaan met hun seksualiteit, terwijl seksualiteit en affectiviteit cruciaal zijn in een relatie.”

Kunst als integratie

“Kunst is het perfecte integratiemiddel”, zegt artistiek medewerker *Sonja De Roeck*. Omdat La Maisonnée een klein huis is, kan het volgens haar ook meer openstaan voor verandering en kan er sneller initiatief genomen worden. Wasmes geeft toe dat de integratie hier vlotter verloopt omdat het tehuis in een dorp ligt. “Als we in de stad gevestigd zouden zijn, dan zou het toch allemaal iets moeilijker gaan. Daar is er meer onverschilligheid. Iedereen van de gemeenschap moet bij de integratie betrokken worden. Toen we hier net toekwamen, hebben we bijvoorbeeld eerst gepraat met de mensen van het culturele centrum. Zij hebben meteen ingezien dat zij ook een rol hadden in de integratie. Veel van onze bewoners gaan er regelmatig helpen om activiteiten voor te bereiden of om workshops te volgen. We hebben geluk dat het sociaal weefsel hier zo sterk is.”

bedrijven gelden”, zegt Vanderniepen. “Dat zie ik hier in België nog niet meteen gebeuren.”

Sociale isolatie

Sociale integratie is nochtans de eerste stap naar professionele integratie. Volgens Francis Pitz, coördinator van de Broeders van Liefde in Wallonië, blijft dit één van de grootste problemen van de instellingen. “Alleen al het feit dat de gebouwen vaak aan de rand van de stad liggen, is nefast voor de integratie in de samenleving”, zegt hij. Vanderniepen is optimistischer: “Er is al veel verbeterd. Vijftig jaar geleden waren er vaak alleen grote instellingen, met een logge structuur, administratie en mentaliteit. Ze lagen inderdaad aan de rand van de stad, de bewoners werden er *verstopt* zodat niemand ze te zien zou krijgen. Maar vandaag zijn de instellingen kleiner: van driehonderd tot zelfs vijfhonderd bewoners is men overgestapt naar een dertigtal bewoners.” Veel instellingen beseffen dat er een cruciale band is tussen de stad, de rurale omgeving en de instelling. “Er zijn nu opendeurdagen, de bewoners maken producten die ze verkopen op de plaatselijke markt, en er zijn contacten tussen rusthuizen en instellingen voor gehandicapten.” “Tot een tiental jaar geleden werd iedereen met een handicap in een instelling

geplaatst en kreeg die de klok rond verzorging en begeleiding. Dat is nu ook veranderd: we pleiten voor steeds meer autonomie. We merken dat als we slechts op bepaalde ogenblikken in hun leven ingrijpen, ze het niet meer nodig hebben om permanent in een instelling te wonen”, zegt Vanderniepen. “Zo subsidieert het AWIPH de *appartements supervisés*, waarin mensen die, als ze daar fysiek en mentaal toe in staat zijn, met drie of vier samenwonen. De opvoeder komt regelmatig langs om hen te evalueren. Vaak gaat het om mensen die echt nood hebben aan autonomie en zelfstandigheid. Er zijn nu ook instellingen waar koppels samenwonen. Zoiets was vijftig jaar geleden ondenkbaar.”

Zoeken naar betere oplossingen

De praktijk heeft soms andere verhalen in petto. Het orthopedagogische centrum Saint-Lambert in Bonneville, bij Andenne, is een voorbeeld van die sociale isolatie. Het is moeilijk er weg te geraken, ook al is de juiste zorgmentaliteit aanwezig. “De manier van werken in Saint-Lambert was duidelijk voorbijgestreefd”, zegt Francis Pitz, coördinator van de Broeders van Liefde in Wallonië. “We proberen nu alles om er een moderne instelling van te maken, maar dat gaat niet zonder problemen. De ligging zit bijvoorbeeld al niet

mee: de bus in Andenne rijdt niet tot in Bonneville. De laatste bushalte ligt op drie kilometer van het centrum. Om boodschappen te doen in het centrum van de stad zijn de bewoners dus verplicht het busje van de instelling zelf te nemen. Zo leren ze niet om zelfstandig boodschappen te doen of om sociale vaardigheden te ontwikkelen.”

Het probleem is de grote kloof tussen efficiëntie en effectiviteit. De instellingen zijn niet meer aangepast aan de huidige behoeften. Pitz: “Om ze te evalueren moet je ze in hun context plaatsen. Daarnaast moet je blijven zoeken naar betere oplossingen.” Een van de oplossingen is een nieuwe methodologie, het zogenaamde Support Intensity System (SIS), een Canadees systeem dat volgens Pitz zowel in België als in Nederland dé referentie wordt in de moderne gehandicaptenzorg. SIS analyseert nauwkeurig de persoonlijke behoeften van de patiënten, waardoor iedereen een op maat gemaakte zorg krijgt en er dus een kwaliteitsvoller en efficiënter beleid gevoerd kan worden. “We zijn enthousiast en geloven in de resultaten op lange termijn.”

Vergrijzing moet de rusthuissector redden

In de Belgische rusthuizen wonen ongeveer 120.000 bejaarden. De vergrijzing zorgt voor een moeilijk houdbare situatie. “Vanaf 2020 zal dit voor grote problemen zorgen”, zegt Kurt Stabel, directeur van de Federatie voor Onafhankelijke Seniorencare (FOS), “Maar misschien zal er dan eindelijk iets veranderen.”

“Twintig jaar geleden waren er nog twee actieven die instonden voor één niet-actieve. Nu is er slechts één actieve voor één niet-actieve. In 2020 zal dat één actieve voor twee niet-actieven zijn”, zegt Kurt Stabel. Dat er de laatste jaren veel veranderd is in de ouderenzorg bevestigt ook Michel Damoiseaux, voorzitter van Femarbel/Ferubel, de organisatie die vooral in Wallonië private rusthuizen vertegenwoordigt. Damoiseaux weet waarover hij spreekt. Al 22 jaar runt hij het middelgroot commercieel rusthuis ‘Château d’Awans’ in Luik: “We proberen zoveel mogelijk bij te blijven. Zo is hier nu bijvoorbeeld overal internetverbinding, ook al is er voorlopig maar één bewoner die het gebruikt.” Ook Kurt Stabel merkt veranderingen: “Traditioneel vind je in Wallonië kleinere en commerciële rusthuizen. Maar het probleem is dat de huidige wetgeving geschreven is op maat van de grote rusthuizen, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, daarom zien we de laatste tijd weer een trend naar grotere rusthuizen.”

Commercialisering

De helft van de Waalse rusthuizen is commercieel, in Vlaanderen is dat slechts 10%. “We moeten echter voorzichtig zijn als we de twee landsdelen vergelijken”, zegt Stabel. “De rusthuizen in Wallonië zijn niet kleiner omdat ze commercieel zijn. We zitten met verschillende demografische situaties. In Wallonië zijn meer kleine dorpjes dan in Vlaanderen. In een dorp van achthonderd inwoners is een rusthuis met twintig bedden groot genoeg. Een klein rusthuis is trouwens niet altijd even voordelig: er kan bijvoorbeeld minder multidisciplinair gewerkt worden. Anderzijds biedt het meer huiselijkheid. En dat is wel een voordeel, omdat de meeste bejaarden huiselijkheid hoog op hun verlanglijstje hebben gezet. In die zin heeft Wallonië misschien een streepje voor op Vlaanderen. Ook de kwaliteit van de zorg wordt door verschillende factoren bepaald en niet uitsluitend door het commerciële of openbare

karakter ervan. Het hangt er van af wat je bedoelt met kwaliteit. Er wordt snel gezegd dat de rusthuizen in Vlaanderen beter zouden zijn, maar dat is omdat men zich maar al te vaak baseert op het aantal personeelsleden dat er werkt. Vlaanderen telt meer grote rusthuizen dan Wallonië, maar daarom bieden Vlaamse rusthuizen niet noodzakelijk een betere kwaliteit.”

“De dagprijs in Château d’Awans is 41,65 euro”, zegt Damoiseaux. “Dat is niet overdreven”, zegt Stabel. “In Antwerpen zijn er rusthuizen waar de dagprijs oploopt tot 50 euro.” Hij zou graag meer commerciële rusthuizen zien in Vlaanderen. “De laatste jaren is men bezig geweest met het ontwikkelen van een kwaliteitsdecreet waarin

een basiskwaliteit werd opgelegd. Dat is goed gelukt. Wat écht moeilijk zal worden, is die basiskwaliteit verbeteren. Daarom stellen wij voor om alles wat boven de basiskwaliteit uitsteekt te commercialiseren. Grotere kamers bijvoorbeeld, een voorgerecht bij het eten of dagelijkse pedicure. Als de kwaliteit van het basispakket bewaakt wordt, moet commercialisering toch mogelijk zijn?” Volgens Stabel zijn de kamers nog steeds te klein, is het aanbod te beperkt en de wachtlijsten te lang. “Er wordt beknibbeld op de kwaliteit door een gebrek aan keuze.” En toch staat Vlaanderen volgens Damoiseaux, met haar kwaliteitsdecreet verder dan Wallonië.

“Hier staat de kwaliteitszorg nog in haar kinderschoenen.”

Absurde regelgeving

Damoiseaux betreft met zijn vrouw een vleugel in het rusthuis. Het inwonen is vermoeiend, maar het voortbestaan van een middelgroot rusthuis is afhankelijk van de inspanningen van de eigenaar. Terwijl een groot rusthuis staat of valt met het respecteren van regelgeving. “Als in een klein rusthuis de directeur wegvalt, is dat een groot probleem. Want het is hij of zij echtgenote die 's nachts opstaan voor de bewoners. Daarom is het niet realistisch om zich te baseren op het aantal personeelsleden”, vindt Stabel. “Een directeur van een klein rusthuis die dag en nacht werkt, telt voor het RIZIV maar als één full-time job. Terwijl hij soms twee of drie keer zo veel werkt als anderen. Het lijkt dan alsof er te weinig personeel is, terwijl er één persoon het werk van drie mensen

doet. Daardoor kent het RIZIV minder subsidies toe en moet het rusthuis nog meer ploeteren om overeind te blijven, vaak tevergeefs.” Damoiseaux en Stabel staan kritisch tegenover de regelgeving van het RIZIV. Stabel: “Er zijn de laatste jaren alleen maar regeltjes bijgekomen, waardoor de voeling met de realiteit volledig verdwenen is. De inspecteurs hebben geen contact meer met de bejaarden en trekken zich niets aan van de beheerder. Het enige wat telt zijn de boekhouding en de regels. Een voorbeeld van die absurde regelgeving? We nemen iemand in dienst met vier jaar anciënniteit, maar achteraf blijkt dat we alleen gesubsidieerd worden voor iemand met vijf jaar anciënniteit. Dus gaat de subsidiëring niet door.”

Damoiseaux: “Ook blijft het moeilijk gekwalificeerd en gemotiveerd personeel te vinden. Verpleegkundigen worden veel-eisender en dat maakt het er zeker niet makkelijker op. Natuurlijk snap ik dat ze

naast het werk, ook nog een gezinsleven willen. Daarom werven we alleen nog maar halftijdse krachten aan.” Stabel ziet nog meer problemen: “Wachlijsten, kleine kamers, oude OCMW-gebouwen die dringend een facelift nodig hebben, bouwprojecten van vzw's die tien jaar duren voor ze kunnen beginnen... Het is het topje van de ijsberg.”

Toch zijn ze beide niet pessimistisch over de toekomst: “De vergrijzing zal zo nijpend worden, dat de overheid uiteindelijk fors actie zal moeten ondernemen, waarbij ze wel zullen moeten luisteren naar ons en overleg zullen moeten plegen.” (MB)

Opvang gezocht

Kinderopvang is geen louter Vlaams probleem. Ook Wallonië kampt met een tekort aan opvangplaatsen. Het Office de la Naissance et de l'Enfant (ONE) probeert een oplossing te bieden voor dit tekort.

In Wallonië controleert en subsidieert het Office de la Naissance et de l'Enfant de kinderopvang. De Waalse kinderopvang is grotendeels op dezelfde manier georganiseerd als de Vlaamse. Dat wil ook zeggen dat de problemen nagenoeg dezelfde zijn. Vooral het gebrek aan opvangplaatsen is schrijnend. Een van de inspanningen van het ONE en de Waalse overheid is het *Plan Cigogne II* (het plan ooievaar), in navolging van het Plan Cigogne I dat in 2003 in werking trad, maar nooit de gewilde resultaten haalde. *Plan Cigogne II* is een ambitieus plan om tegen 2009 achtduizend nieuwe opvangadressen te openen. Het doel is 33% van de totale kinderopvang in Wallonië te bereiken.

“Kinderopvang is er om ouders de kans te geven hun professionele activiteiten ten volle te ontplooiën”, zegt *Bernard Geerts*. “Maar ook werkzoekende ouders of ouders

die een opleiding volgen om een job te vinden, kunnen redenen hebben om hun kinderen in de dagopvang onder te brengen. Kinderen die thuis blijven kunnen het vinden van een job bemoeilijken.” Volgens Geerts kan zelfs het vervullen van sociale verplichtingen een reden voor kinderopvang zijn. “Opvang heeft ook een sociale functie. Wanneer een kind een hele dag thuisblijft met zijn werkloze ouders, wordt zijn sociaal netwerk zeer klein. In zo'n gevallen is het aangewezen om andere kinderen te leren kennen. Daarom hebben we ‘Open Huizen’ geopend, waar werkloze ouders elkaar ontmoeten. Daarnaast zijn er allerlei animatieprojecten voor de kinderen, met theater en poppenkast. De consultatie voor de ouders gaat ook verder dan een medische controle. Er is een leetuurhoekje voorzien, er wordt gepraat over de situatie thuis, over hoe jonge moeders zich voelen... ONE is meer dan enkel opvang of controle. Voor jonge ouders zijn wij vaak de enige organisatie tot wie zij zich kunnen richten met hun vragen.” (MB)

Kinderopvang naast het spoor

Vanaf 2008 zal het personeel van de NMBS zijn kroost veilig kunnen achterlaten in een crèche die verbonden zal zijn aan het vernieuwde station Luik – Guillemins. Het ACOD-Spoor (Algemene Centrale der Openbare Diensten – Afdeling Spoorwegen) en Cheminots de Liège ondersteunen al sinds 2001 het idee van een crèche verbonden aan het Luikse station. Het project wordt grotendeels door het ONE gefinancierd en er wordt onderhandeld met het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschap voor extra financiering. De crèche zou plaats kunnen bieden aan 1.500 kinderen en is daarmee een primeur in België. (MB)

teksten | **Marjorie Blomme**
foto's | **Stephan Vanfleteren**